

36855

Zbornik za narodni život i običaje južnih Slavena.

Knjiga VII.

Zagreb 1902

0 dječjim igrama.

NAPISAO DR. FR. LEŠIČ.

I.

Brojeće.

Nekim filosofima činili su se brojevi jezgrom svega, što biva, pa i prosti narod svoju krajeva tražio je u brojevima sudbinu čovječju lučeći sretne brojeve od nesretnih, te im pripisivao osobitu tajnu snagu — samovoljno im davao smisao, koji oni sami sobom kao gole forme nemaju.

Vjerskom je sadržinom ispunjena jedna pjesma u „Hagadi“, koja se počinje riječima: „Jedan, tko zna to?“¹

Brojevima se može označiti i ritam, kao što se na pr. drži ritam kretanja kod gimnastike ili kod vojnika brojeći „jedan, dva“. Dakako mjesto da se ponavljaju prva dva broja, može se i nastavljati u brojevu: tri, četiri, pet itd.

Upravo vojnike rado nasljeđuju djeca u svojim igrama. Nije dakle čudo, ako ona među riječi svojih igara upleću i „jedan, dva“.

U mome štajerskom zavičaju (Sv. Juri ob Ščavnici) ovako govore djeca:

Eden, beden, dva roglá,
v našoj mlaki ded bubla.
Tri, štiri,
po sekiri.
Pet, šest,
gor na peč.
Sedem, osem,
tak te plosnem.
Devet, deset,
črni pesek.

¹ Vidi pređašnji članak.

36152

Brojeću se ovdje pridružio i srok. Već se djeci mili srok kao najznačajniji izraz ritmičkih muzičkih vrsta. Očevidno samo radi néga dodate su brojevima riječi kao „dva rogla“ itd., kojima nedostaje svaka unutrašnja sveza.

Vrlo slične su némačke dječje igre u srednjoj Štajerskoj. Ondje glasi tekst:

Eins, zwei,	Neun, zehn,
Papagei.	Doppelbier.
Drei, vier,	Elf, zwölf,
Mückenbier.	dürre Nuss.
Fünf, sechs,	Dreizehn, vierzehn,
mei liebe Hex.	du bist us. (Zeitschr. f. ö.
Sieben, acht,	Volkskunde II. 97 i d.)
*Kiechl bach.	

Obično se némačka djeca i po ovim stihovima ređaju u vrste u igri:

Eins, zwei,	Sieben, acht,
Polizei.	gute Nacht.
Drei, vier,	Neun, zehn,
Grenadier.	schlafen gehn.
Fünf, sechs,	
halbrechts.	

Sâm sam već čuo ovakvo brojeće u némačkim gradovima, a napose me na n upozoriše u ital. Gorici, gdje su se tako igrala djeca u vježbaonici tamošnje učiteljske škole.

U pomenutome već časopisu „Zeitschrift für öst. Volksk.“ (IV. 210 i d.) čitamo i ovaj tekst:

Eins, zwei, drei, vier, fünf, sechs, sieben,
 Gott hat mir drei Brief geschrieben:
 einen für mich,
 einen für dich,
 einen für Kaiser Heinrich.

Ili:

Eins, zwei sieben,
 acht, neun, zehn, elf, zwölf, dreizehn,
 geh hin nach Weizen,
 geh hin nach Korren,
 dort sind Esel geboren.

Ili:

Eins, zwei, drei, vier,
du bist zaündürr.

Brojeće kod igre daje, što no riječ, takt. Kako kovači gvožđe kuju po taktu, tako i drugovi radnici pjevajući opravljaju svoj posao; u Danskoj se baš uz ovakve pjesme s brojevima mladež uči plesti i čipkati.

O staroj „pedagogiji štapa“ govore francuski stihovi:

Un, deux, trois,
la meotte en bas;
quatre, cinq, six,
levez la chemise;
sept, huit, neuf,
tapez sur le boeuf;
dix, onze, douze,
il a les fesses toutes rouges.

(Zeitschr. des Vereines für Volksk. IV. 250).

II.

„Anguli, banguli . . .“

Iz djetića se dobi još sjećam riječi, što no smo ih govorili djeca: „Eketi, peketi, cuketi me . . .“ (dale više ne znam), ili: „Anguli, banguli, cinga će, . . . šviga švaga črez dva praga . . .“.

Ove su mi riječi bile tamne, tajne, dok nijesam naišao na polski tekst u folklorističkom časopisu „Lud“ (V. 376): „Eketi, peketi . . . Abel, fabel, *domine*, eks peks kostka gra“. — „Domine“ je očito latinska riječ, a i „eketi, peketi, cuketi me“ = anguli, banguli, cinga će“ tumači se iz latinskoga jezika; pokvarene su na ime to latinske riječi: *angite*, *pangite*, *cingite me*. Ostale riječi polskoga teksta objašnjavaju se iz italijanskih stihova: „Enghene, penghene pupadine *abili fabili* dominnie ess pess puss trau“, dakle znače: *habilis*, *fabilis*. Prema tome bismo mogli rekonstruirati prvi dio:

Angite,	habilis,
pangite,	fabilis,
cingite me,	domine . . .

Pita se sada, kako su došle latinske riječi u dječje igre današnjih naroda? Bez sumnje je to ostatak iz prošavših vremena, kad je la-

tinski jezik vladao školama; a sačuvao se, jer je igrama kao i obredima duh konservativan: što ih mañe ljudi razumiju, to više nalaze u njima tajnosti. Sjetimo se bajaña, koja se često govore nerazumljivim, pa za to tajinstvenim latinskim riječima.

Sabrao sam više slovenskih varijanata. Velikoj većini još se poznaje isprvični latinski značaj, a na gdjejoj se jedva vidi, da joj je izvor bio latinski. Drugi je dio u svima veoma iskvaren i ponajviše pokazuje nemački, a katkada i talijanski utjecaj.

I. U Ljubljani sam čuo dvije varijante:

a) Anguli banguli fir koči, čiči biči *kompani*, serbaraka tika taka, *vija vaja ven*.

b) Ena nuja trta tuja, sija vija *kompanija*, srbaraka tika taka, *vija vaja ven*.

Ova posljednja varijanta jedva prvom riječi sjeća latinskoga izvora. Nemački se utjecaj u njoj još ne vidi. Zadnja riječ „ven“ očividno znači isto, što u polskome tekstu „eks“, u talijanskom „ess“ = lat. „ex“.

II. U Doleuskoj oko Novoga Mjesta pjeva se ovako: Ancoli, bancoli crenodelli, elli elli trimadelli, *ti si lajder lukež, pukež, ven...*

Riječi „ti si lajder lukež, pukež“ znače za cijelo: ti si žali Bog lukež; „lajder“ je nemački „leider“.

III. U Goreuskoj oko Krobe zapisali su mi ove varijante:

a) Ekate bekate sukate be, arbe farbe domine, etrun petrun *guter štuc, kvinte kvante* ugar fuc.

b) Engel tengel dufe de, dife dafa domine, e čez prot dime not, *bija baja bom*.

c) Andrle pandrle cucu kosi, kje si hodil, kje si bil? Po vrtu španciral, kamenčke nabiral, ajha pajha riten knedel kos kavs.

d) Ekate fekate sukate me, arbe farbe domine, et *konfectum kupfer štuc gense fuc*.

e) An doj terka noj, siv biv *kompa noj*, sama raka tika taka *vija vaja ven*.

Između ovih varijanata nalikuju jedna na drugu a) i d); varijanta e) najbližnja je ljubljanskoj I. b). — Riječi „guter štuc“, „kupfer štuc gense fuc“ (?) jesu nemačke.

IV. U Komnu (u primorskome Krasu) broje djeca kod igre ovako: „Binguli, canguli perkončir, čiči biči *temperiči*, čika čaka ušberaka, ena vila a bičpaka“. — Na kojega padne riječ „paka“, onaj istupi iz vrste, tako da budu dvije vrste, dvije strañke za kuglañe.

V. U Kanalu (varoš u Goriškoj na Soči) jedna je varijanta veoma nalik na kropsku III. d): „Angeli bangeli kirkoči, kod si hodil, kje si bil? po vrtu španceiral, kamne pobiral, rajha pajha *rajsi-haus*“.

Druga kanalska varijanta ima završetak: *fora via*.

Riječ „rajsihaus“ je nemački: reiss ich aus! = utečem, dakle isto, što znači obično slovensko „ven“, lat. „ex“ ili talijansko „fora via“ (= ven, na pole). Talijanska riječ „via“ vala da je i u varijantama I, a), b); III. b) e). I riječ „temperiči“ (IV.) je talijanska; isporedi još „kvinte, kvante“ (III. a).

VI. Osobito mnogo varijanata dobio sam iz Kastva kraj Rijeke:

a) Engele bengele cukardi, med fabel fabel domine, eks spuk straus.

b) *Ente fente tinte vas, kom cu hose sogen was, a e i o u, der greste Esel bist du.*

c) Aj baj tumi staj, tije mije kumpanije, ti mi rakuj, tiki takuj aj baj bum.

d) Čiči biči *temperin, una vija* dižbaraka, dasi spaka.

e) Činčiri binčiri, bonpanela, ki ti maña bogatega, smokvi, lokvi, kapitan, daj ga nutar, daj ga van.

f) Engule bengule tri kandeke štakule bakule fumanzele, ec bec, *fora* lupa bec, štapa kapetan, daj ga nutar, lavidan.

g) Etan ketan kare karić, čubi čubić kinge ginge gera gec.

h) Enci benci na kamenci, troje vrata na pečata, eni beri kuke krec.

i) Činčiri binčiri pampanela, oto nove bagatela, pirun peče i baškota, titi grando galijota.

k) Edoña drugoña trikući, čagara penga šenga, smokva lokva, dreveni bisk.

l) Peta petuļa domani, Marija dopahija, taj nela bin stopa tera lana.

m) Očenaši žižinaši, tri sto vere na kapele, bligni lizni šanta lore, osam kola prć.

Između navedenih formula bit će formule l) i m) potekle iz drugoga izvora. Formulu c) isporedi s I. b) i III. e). U formulama d), e), i) otpao je početak; njihove riječi „čiči biči“ („činčiri binčiri“) nalaze se po srijedi u formuli I. a) i IV. Po riječima „tri kandeke“ opominje formula f) na točku III. („crencodelli . . . trimadelli“). Formulu d) isporedi sa IV.

U d) i i) ističe se osobito talijanski značaj, tako isto i u l).

Formula l) je njemačka: *Ente fente Tintenfass, komm zuhause sagen was: a e i o u, der grösste Esel bist du.*

Dakle je i u Kastvu u običaju njemačka formula.

Gotovo do riječi podara se ova kastavska njemačka formula s onom formulom, koju je prije dvije godine mojemu pouzdaniku u goreiškoj Kropi priopćila neka starica:

*Ete fete tinto fass,
in der Schule lerne was,
komm i haus a e i o u,
bist Esel du.*

U Kropi je bila u predašnja vremena tvornička njemačka škola; s toga su stari ljudi do u naše dane umjeli još po nešto njemački.

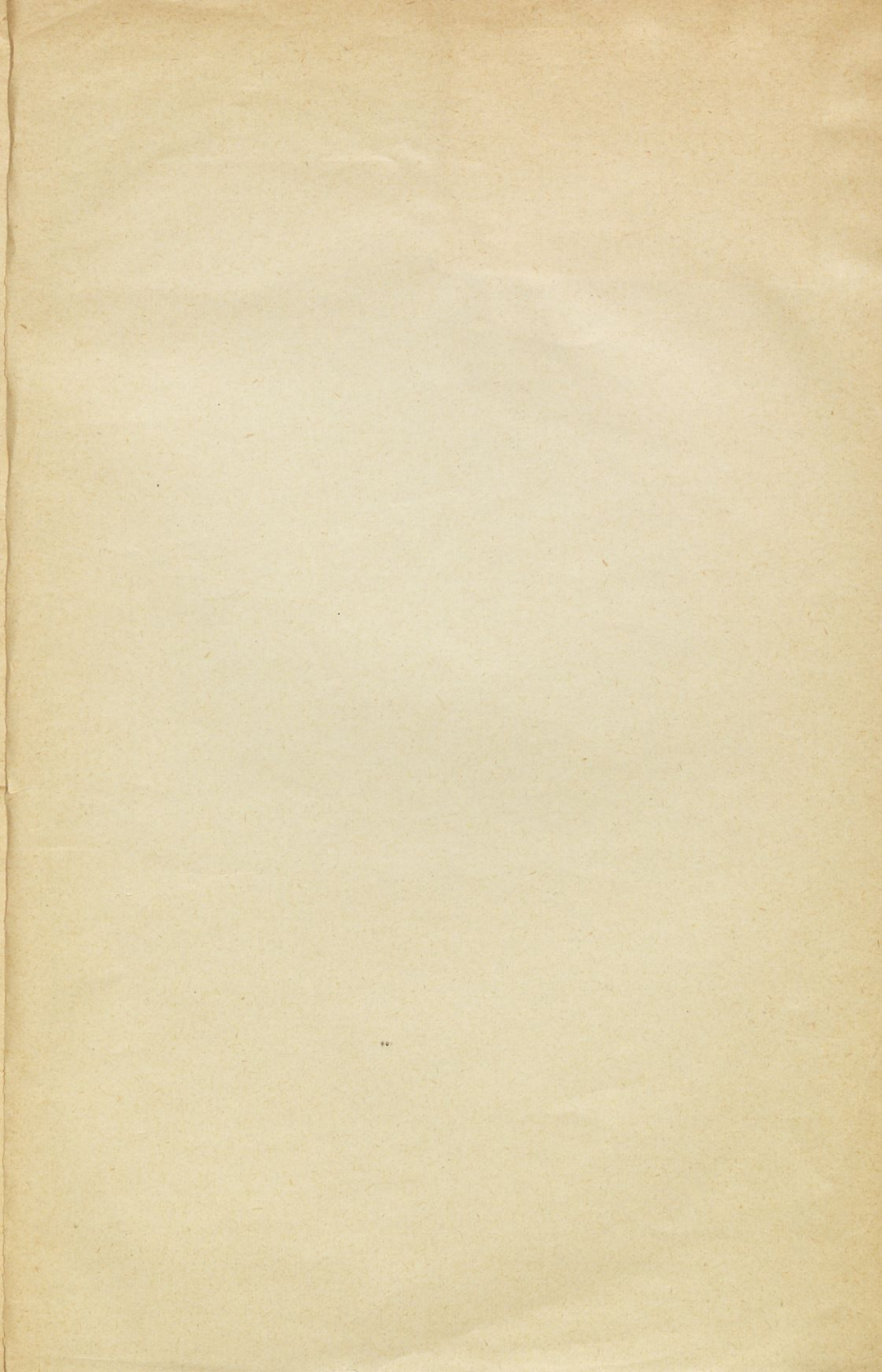
I u njemačkim dječjim igrama s riječima nalazimo očevide trageve latinskoga „Angite pangite“. Po izvješću u „Zeitschrift-u für öst. Volkskunde“ II. 97 recitiraju njemačka djeca u Tirolu:

Enige, enige pipigi,
dabit dabit domine
et a Brot
qui qua dus.
Wer soll duss sein?
I oder du?

U istome su časopisu (IV. 210) navedeni ovakvi njemački stihovi i iz srednje (njemačke) Štajerske:

*Angerle wangerle zuckerle bu,
trakerle wackerle aussu musst du.*

Kod preinačivanja ovakvih nerazumljivih latinskih i uopće tuđih riječi utjecala je tako zvana *narodna etimologija*, isp. n. pr. „cuketi“, „kompani“, t. j. cukati, kompanija.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

COBISS ©

00000503113